

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

23. března 2023 *

„Řízení o předběžné otázce – Nezávislí obchodní zástupci – Směrnice 86/653/EHS – Článek 17 odst. 2 písm. a) – Zánik smlouvy o obchodním zastoupení – Nárok obchodního zástupce na odškodnění – Podmínky poskytnutí – Spravedlivé odškodnění – Posouzení – Pojem ‚provize, o které obchodní zástupce přichází‘ – Provize z budoucích obchodů – Noví zákazníci, které přivedl obchodní zástupce – Stávající zákazníci, s nimiž obchodní zástupce podstatně zvýšil objem obchodu – Jednorázové provize“

Ve věci C-574/21,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Nejvyššího soudu (Česká republika) ze dne 29. června 2021, došlým Soudnímu dvoru dne 20. září 2021, v řízení

QT

proti

O2 Czech Republic a.s.,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení: K. Jürimäe (zpravodajka), předsedkyně senátu, M. Safjan, N. Piçarra, N. Jääskinen a M. Gavalec, soudci,

generální advokátka: T. Āapeta,

za soudní kancelář: M. Ferreira, vrchní radová,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 15. září 2022,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za QT: D. Rašovský, advokát,
- za společnost O2 Czech Republic a.s.: L. Duffek a M. Olík, advokáti,
- za českou vládu: T. Machovičová, O. Serdula, M. Smolek a J. Vláčil, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: čeština.

– za německou vládu: J. Möller, U. Bartl, J. Heitz a M. Hellmann, jako zmocněnci,
– za Evropskou komisi: L. Armati, M. Mataija a P. Němečková, jako zmocněnci,
po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 24. listopadu 2022,
vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 17 odst. 2 písm. a) směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (Úř. věst. 1986, L 382, s. 17; Zvl. vyd. 06/01, s. 177).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi obchodním zástupcem QT a společností O2 Czech Republic a.s. ohledně návrhu na odškodnění v důsledku zániku smlouvy o obchodním zastoupení, která byla uzavřena mezi tímto obchodním zástupcem a touto společností.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Ve druhém a třetím bodě odůvodnění směrnice 86/653 je uvedeno:

„vzhledem k tomu, že rozdíly vnitrostátních právních předpisů v oblasti obchodního zastoupení značně ovlivňují podmínky hospodářské soutěže a výkon tohoto povolání uvnitř Společenství a poškozují úroveň ochrany obchodních zástupců v jejich vztazích se zmocniteli a bezpečnost obchodů; že tyto rozdíly mimo jiné mohou značně omezovat uzavírání a plnění smluv o obchodním zastoupení mezi zmocnitelem a obchodním zástupcem usazenými v různých členských státech;

vzhledem k tomu, že obchod se zbožím mezi členskými státy má probíhat za podmínek obdobných podmínkám jednotného trhu, což vyžaduje sblížení právních rádu členských států v míře nezbytné pro řádné fungování společného trhu; že z tohoto ohledu ani sjednocené kolizní normy neodstraňují v oblasti obchodního zastoupení výše uvedené nevýhody a neumožňují tedy vyhnout se navrhované harmonizaci“.

- 4 Článek 1 této směrnice zní:

„1. Opatření k harmonizaci stanovená touto směrnicí se použijí na právní a správní předpisy členských států, které upravují vztahy mezi obchodními zástupci a zmocniteli.

2. Pro účely této směrnice se obchodním zástupcem rozumí osoba, která je jako nezávislý zprostředkovatel trvale pověřena sjednávat prodej a nákup zboží pro jinou osobu (dále jen ‚zmocnitel‘) nebo sjednávat a uzavírat tyto obchody jménem a na účet zmocnitele.

[...]“

5 Článek 6 uvedené směrnice stanoví:

„1. Nedojde-li mezi stranami k dohodě v této věci a aniž je dotčeno použití kogentních ustanovení členských států o výši odměny, má obchodní zástupce nárok na odměnu odpovídající zvyklostem platným tam, kde vykonává svou činnost, stanovenou pro zboží tvořící předmět smlouvy o obchodním zastoupení. Neexistují-li takové zvyklosti, má obchodní zástupce nárok na přiměřenou odměnu, která bere v úvahu všechna hlediska týkající se obchodu.

2. Jakákoli část odměny, která se mění podle počtu nebo hodnoty obchodů, se pro účely této směrnice považuj[e] za provizi.

3. Články 7 až 12 se nepoužijí, pokud obchodní zástupce není částečně nebo zcela odměňován formou provize.“

6 Článek 7 téže směrnice zní takto:

„1. Obchodní zástupce má nárok na provizi z obchodů uzavřených během trvání smlouvy o obchodním zastoupení,

a) jestliže byl obchod uzavřen v důsledku jeho činnosti

nebo

b) jestliže byl obchod uzavřen s třetí osobou, kterou obchodní zástupce dříve získal jako zákazníka pro obchody stejného druhu.

2. Obchodní zástupce má rovněž nárok na provizi z obchodů uzavřených během trvání smlouvy o obchodním zastoupení,

– jestliže je mu svěřena územní oblast nebo skupina určitých zákazníků, nebo

– jestliže získal výhradní právo pro územní oblast nebo skupinu určitých zákazníků,

a obchod byl uzavřen se zákazníkem patřícím do této oblasti nebo skupiny.

Členské státy jsou povinny zahrnout do své právní úpravy jednu z obou uvedených možností.“

7 Článek 8 směrnice 86/653 stanoví:

„Obchodní zástupce má nárok na provizi z obchodů uzavřených po zániku smlouvy o obchodním zastoupení,

a) jestliže je obchod převážně výsledkem činnosti, kterou vykonal v rámci smlouvy o obchodním zastoupení, a jestliže je obchod uzavřen v přiměřené době po zániku smlouvy,

nebo

b) jestliže v souladu s podmínkami uvedenými v článku 7 zmocnitel nebo obchodní zástupce obdržel od třetí osoby objednávku před zánikem smlouvy o obchodním zastoupení.“

8 Článek 17 této směrnice stanoví:

„1. Členské státy přijmou opatření nezbytná, aby obchodní zástupce po zániku smlouvy získal odškodnění podle odstavce 2 nebo náhradu škody podle odstavce 3.

2. a) Obchodní zástupce má nárok na odškodnění, jestliže

– zmocniteli přivedl nové zákazníky nebo podstatně zvýšil objem obchodu se stávajícími zákazníky a zmocnitel má i nadále podstatné výhody z obchodu s těmito zákazníky,

a

– zaplacení této odměny [tohoto odškodnění] je spravedlivé s ohledem na všechny okolnosti, zejména na provize, o které obchodní zástupce přichází a které vyplývají z obchodu s těmito zákazníky. Členské státy mohou stanovit, že mezi tyto okolnosti náleží rovněž použití či vyloučení konkurenční doložky ve smyslu článku 20;

b) Výše odškodnění nesmí překročit částku rovnající se ročnímu odškodnění vypočítanému z průměrné roční odměny pobírané obchodním zástupcem během pěti posledních let, a pokud smlouva trvá dobu kratší než pět let, je odškodnění počítáno z průměru za dotčené období trvání smlouvy;

c) Poskytnutí odškodnění nezbavuje obchodního zástupce možnosti žalovat na náhradu škody.

3. Obchodní zástupce má právo na náhradu škody, která mu vznikne v důsledku zániku vztahů se zmocnitelem.

Tato škoda vzniká zejména, dojde-li k jejich zániku za okolností,

– které zbavují obchodního zástupce provizí, které by při řádném plnění smlouvy získal, a za okolností, které zmocniteli poskytují značné výhody spojené s činností obchodního zástupce, nebo

– které obchodnímu zástupci neumožní umořit náklady a výdaje, které vynaložil na splnění smlouvy na doporučení zmocnitele.

4. Nárok na odškodnění podle odstavce 2 nebo na náhradu škody podle odstavce 3 rovněž vzniká, jestliže k zániku smlouvy dojde v důsledku úmrtí obchodního zástupce.

5. Obchodní zástupce ztrácí nárok na odškodnění podle odstavce 2 nebo nárok na náhradu škody podle odstavce 3, jestliže zmocniteli neoznámí ve lhůtě jednoho roku od zániku smlouvy, že hodlá svůj nárok uplatnit.

6. [Evropská k]omise podá Radě [Evropské unie] do osmi let po oznámení této směrnice zprávu o provádění tohoto článku, a popřípadě jí předloží návrhy na změny.“

9 Článek 18 uvedené směrnice stanoví:

„Odškodnění nebo náhrada podle článku 17 se nevyplácí,

- a) jestliže zmocnitel vypoví smlouvu z důvodu neplnění povinností ze strany obchodního zástupce, které by podle vnitrostátních právních předpisů opravňovalo k okamžitému zániku smlouvy;
- b) jestliže smlouvu vypoví obchodní zástupce, ledaže důvodem této výpovědi jsou okolnosti na straně zmocnitele, vysoký věk, choroba nebo nemoc obchodního zástupce, a z těchto důvodů na něm nelze spravedlivě požadovat, aby nadále vykonával své činnosti;
- c) jestliže obchodní zástupce po dohodě se zmocnitelem postoupí práva a povinnosti vyplývající ze smlouvy o obchodním zastoupení třetí osobě.“

10 Článek 19 téže směrnice stanoví:

„Strany se nemohou před zánikem smlouvy odchýlit od článků 17 a 18 v neprospěch obchodního zástupce.“

České právo

- 11 V ustanovení § 652 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „obchodní zákoník“), bylo v podstatě uvedeno, že smlouvou o obchodním zastoupení se obchodní zástupce zavazuje sjednávat a uzavírat obchody se zákazníky a vyvíjet s tím související činnost, a to jménem zastoupeného a na jeho účet.
- 12 V ustanovení § 669 odst. 1 tohoto zákoníku, kterým byl do českého právního řádu proveden čl. 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653, bylo uvedeno:

„Obchodní zástupce má v případě ukončení smlouvy právo na odškodnění, jestliže

- a) zastoupenému získal nové zákazníky nebo rozvinul významně obchod s dosavadními zákazníky a zastoupený má dosud podstatné výhody vyplývající z obchodů s nimi, a
- b) placení tohoto odškodnění je spravedlivé, jsou-li vzaty v úvahu všechny okolnosti, zejména provize, kterou obchodní zástupce ztrácí a která vyplývá z obchodů uskutečněných s těmito zákazníky; [...]

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 13 Žalobce v původním řízení uzavřel dne 1. ledna 1998 smlouvu o obchodním zastoupení s právní předchůdkyní společnosti O2 Czech Republic (dále též „společnost O2 Czech Republic“). Tento smluvní vztah zanikl ke dni 31. března 2010. Předmětná smlouva se týkala nabídky a prodeje telekomunikačních služeb poskytovaných touto společností, dodávek a prodeje mobilních telefonů, jejich příslušenství, a případně dalších produktů a péče o účastníky.
- 14 Podle uvedené smlouvy byly žalobci v původním řízení za jednotlivé smlouvy, které uzavřel pro společnost O2 Czech Republic, vypláceny jednorázové provize.

- 15 Žalobce v původním řízení v letech 2006 a 2007 získával pro společnost O2 Czech Republic nové zákazníky a se stávajícími zákazníky uzavíral další smlouvy. Tyto smlouvy ani při zohlednění délky tarifního závazku v maximálním rozsahu nepřesáhly datum ukončení smlouvy o obchodním zastoupení dotčené ve věci v původním řízení, a sice 31. března 2010.
- 16 Pokud jde naproti tomu o období let 2008 a 2009, zde přesáhlo uvedené datum celkem 431 závazků, přičemž z tohoto počtu bylo nových závazků 155 a změny stávajících závazků představovaly číslo 276; žalobce v původním řízení přitom dostal za tyto závazky od společnosti O2 Czech Republic odpovídající provize.
- 17 Žalobce v původním řízení měl ovšem za to, že mu tato společnost nevyplatila odškodnění, na které měl nárok dle § 669 odst. 1 obchodního zákoníku, jímž byl proveden čl. 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653, a proto podal u Obvodního soudu pro Prahu 4 (Česká republika) žalobu, ve které se domáhal, aby byla společnosti O2 Czech Republic uložena povinnost zaplatit mu částku 2 023 799 korun českých (Kč) (přibližně 82 000 eur).
- 18 Uvedený soud žalobu zamítl s odůvodněním, že žalobce v původním řízení neprokázal, že by společnost O2 Czech Republic měla z obchodů se zákazníky, které pro ni žalobce v původním řízení získal, i po zániku dotčené smlouvy o obchodním zastoupení podstatné výhody.
- 19 Městský soud v Praze (Česká republika) uvedené rozhodnutí v odvolacím řízení potvrdil. V rozsudku ze dne 27. listopadu 2019 zdůraznil, že jednorázové provize sjednané mezi stranami této smlouvy byly žalobci v původním řízení řádně vyplaceny. Konstatoval, že argument, podle něhož má tento žalobce nárok na provize, které by mohl hypoteticky dostat, jeho nárok na odškodnění neodůvodňuje. Je pravda, že žalobce v původním řízení získal nové zákazníky a rozvíjel obchod se zákazníky stávajícími, ze kterých mohla mít společnost O2 Czech Republic výhody i po ukončení uvedené smlouvy. Za tuto činnost už mu však tato společnost provize zaplatila podle téže smlouvy. Uvedený soud z toho dovodil, že placení odškodnění by ve smyslu § 669 odst. 1 písm. b) obchodního zákoníku nebylo spravedlivé, a již z tohoto důvodu je třeba návrh zamítnout.
- 20 Žalobce v původním řízení podal proti tomuto rozsudku dovolání k Nejvyššímu soudu (Česká republika), který je v projednávané věci předkládajícím soudem.
- 21 Žalobce v původním řízení vyjadřuje v dovolání nesouhlas s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu týkající se § 669 odst. 1 písm. b) obchodního zákoníku, podle které platí, že „provize, které obchodní zástupce ztrácí“ jsou provize, které by jinak dostával z již uskutečněných obchodů, tj. z obchodů, které sám uzavřel nebo významně rozvinul. Žalobce v původním řízení naopak tvrdí, že by se měl tento pojem vztahovat na provize, které by obchodní zástupce hypoteticky získal z obchodů, jež zmocnitel uskutečnil po zániku dotčené smlouvy o obchodním zastoupení s těmi zákazníky, které tento obchodní zástupce získal nebo s nimiž významně rozvinul obchod v průběhu plnění smlouvy.
- 22 Předkládající soud uvádí, že se jeho judikatura liší od německé judikatury. Podle posledně uvedené judikatury platí, že „provize, které obchodní zástupce ztrácí“, jsou provize za obchody, které by obchodní zástupce uzavřel na účet zmocnitele při hypotetickém trvání smlouvy o obchodním zastoupení. Podle této německé judikatury kromě toho platí, že ač obchodní zástupce v případě jednorázových provizí žádné provize neztrácí, stále může mít nárok na odškodnění. Existují tedy vážné pochybnosti o výkladu čl. 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653.

23 Za těchto podmínek se Nejvyšší soud rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Je třeba výraz ‚provize, o které obchodní zástupce přichází‘, ve smyslu čl. 17 odst. 2 písm. a) druhé odrážky směrnice [86/653], vykládat tak, že takovými provizemi jsou též provize za uzavírání smluv, které by obchodní zástupce uzavřel, kdyby obchodní zastoupení trvalo, s těmi zákazníky, které pro zastoupeného získal nebo s nimiž významně rozšířil obchod?
- 2) Pokud ano, za jakých podmínek platí tento závěr i ohledně tzv. jednorázových provizí za uzavření smlouvy?“

K pravomoci Soudního dvora a přípustnosti předběžných otázek

- 24 Pokud jde zaprvé o pravomoc Soudního dvora odpovědět na předběžné otázky, je třeba uvést, že smlouva o obchodním zastoupení dotčená ve věci v původním řízení byla uzavřena dne 1. ledna 1998, tedy před tím, než Česká republika dne 1. května 2004 přistoupila k Evropské unii. Účastníci původního řízení byli touto smlouvou vázáni do 31. března 2010, kdy společnost O2 Czech Republic uvedenou smlouvu vypověděla. Vzhledem k tomu, že předmětem sporu v původním řízení jsou právní důsledky této výpovědi, které nastaly po tomto přistoupení, směrnice 86/653 se na tento spor *ratione temporis* vztahuje.
- 25 Pokud jde dále o věcnou působnost této směrnice, z jejího čl. 1 odst. 2 vyplývá, že se vztahuje pouze na prodej a nákup zboží, a nikoli na poskytování služeb. Předmětem smlouvy o obchodním zastoupení dotčené ve věci v původním řízení je jak prodej zboží, tak poskytování služeb. Do této věcné působnosti by tedy tento předmět spadal pouze částečně.
- 26 Vše nicméně nasvědčuje tomu, že v § 652 obchodního zákoníku se český zákonodárce při provádění směrnice 86/653 do českého právního řádu rozhodl zahrnout všechny obchody, které může obchodní zástupce provádět, a měl tedy v úmyslu vztáhnout ustanovení této směrnice jak na obchody spočívající v nákupu a prodeji, tak na poskytování služeb.
- 27 Podle ustálené judikatury Soudního dvora přitom platí, že pokud je cílem vnitrostátních právních předpisů přizpůsobit řešení situací, které jsou čistě vnitřní záležitostí, řešením upraveným unijním právem, zejména za účelem zabránění vzniku diskriminace vlastních státních příslušníků nebo případných narušení hospodářské soutěže nebo také za účelem zajištění jednotného postupu ve srovnatelných situacích, existuje jasný zájem na tom, aby se za účelem zabránění budoucím rozdílným výkladům dostalo ustanovením nebo pojmům převzatým z unijního práva jednotného výkladu bez ohledu na podmínky, za kterých se mají uplatnit (rozsudek ze dne 3. prosince 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, bod 17 a citovaná judikatura).
- 28 Okolnost, že se smlouva dotčená ve věci v původním řízení týká jak zboží, tak služeb, tudíž nebrání tomu, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžné otázky položené předkládajícím soudem.
- 29 Z výše uvedených úvah tedy plyne, že Soudní dvůr má pravomoc na tyto otázky odpovědět.
- 30 Zadruhé společnost O2 Czech Republic tvrdí, že uvedené otázky jsou nepřijatelné, neboť nejsou relevantní pro řešení sporu v původním řízení.

- 31 V tomto ohledu je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury je v rámci spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy zavedené článkem 267 SFEU věcí pouze vnitrostátního soudu, kterému byl spor předložen a jenž musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, aby s ohledem na konkrétní okolnosti věci posoudil jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání rozsudku, tak relevanci otázek, které Soudnímu dvoru klade. Týkají-li se tedy položené otázky výkladu unijního práva, je Soudní dvůr v zásadě povinen rozhodnout (rozsudek ze dne 14. července 2022, Volkswagen, C-134/20, EU:C:2022:571, bod 56 a citovaná judikatura).
- 32 Z toho vyplývá, že se k otázkám týkajícím se výkladu unijního práva váže domněnka relevance. Odmítnutí Soudního dvora rozhodnout o předběžné otázce položené vnitrostátním soudem je možné pouze tehdy, je-li zjevné, že žádaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jestliže se jedná o hypotetický problém nebo také jestliže Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny (rozsudek ze dne 14. července 2022, Volkswagen, C-134/20, EU:C:2022:571, bod 57 a citovaná judikatura).
- 33 V projednávané věci je třeba uvést, že předkládající soud v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce dostatečně objasnil nejen důvody, které jej přivedly k tomu, aby Soudní dvůr požádal o výklad ustanovení směrnice 86/653, ale také důvody, proč je podle něj tento výklad nezbytný pro rozhodnutí ve sporu v původním řízení.
- 34 Za těchto podmínek jsou předběžné otázky přípustné.

K předběžným otázkám

K první otázce

- 35 Úvodem je třeba připomenout, že výklad článku 17 směrnice 86/653, jehož se týká první otázka, je nutno provést s ohledem na cíl sledovaný touto směrnicí a na systém, který tato směrnice zavádí. Tímto cílem je harmonizovat právo členských států, co se týče právních vztahů mezi stranami smlouvy o obchodním zastoupení (v tomto viz rozsudek ze dne 3. prosince 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, body 21 a 22, jakož i citovaná judikatura).
- 36 Jak vyplývá z druhého a třetího bodu odůvodnění směrnice 86/653, jejím cílem je ochrana obchodních zástupců v jejich vztazích se zmocniteli, podpora bezpečnosti obchodů a usnadnění obchodu se zbožím mezi členskými státy sblížením jejich právních řádů v oblasti obchodního zastoupení. Za tímto účelem tato směrnice stanoví v člancích 13 až 20 mimo jiné pravidla upravující uzavření a zánik smlouvy o obchodním zastoupení (rozsudek ze dne 3. prosince 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, bod 23 a citovaná judikatura).
- 37 Co se konkrétně týče zániku smlouvy o obchodním zastoupení, článek 17 směrnice 86/653 ukládá členským státům, aby zavedly mechanismus kompenzace pro obchodního zástupce, a umožňují jim, aby si zvolily ze dvou možností, a to buď odškodnění určené podle kritérií stanovených v odstavci 2 tohoto článku, tj. systém odškodnění za zákazníky, nebo náhradu škody na základě kritérií definovaných v odstavci 3 uvedeného článku, tj. systém náhrady škody (rozsudek ze dne 3. prosince 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, bod 24 a citovaná judikatura).

- 38 Podle žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce si Česká republika zvolila systém odškodnění za zákazníky upravený v čl. 17 odst. 2 směrnice 86/653.
- 39 V rámci systému odškodnění za zákazníky lze rozlišit tři fáze. Cílem první z těchto fází je v souladu s kritérii stanovenými v tomto čl. 17 odst. 2 písm. a) první odrážce nejprve vyčíslit výhody zmocnitele vyplývající z obchodu se zákazníky, které získal obchodní zástupce. V druhé fázi pak má být podle druhé odrážky uvedeného čl. 17 odst. 2 písm. a) ověřeno, zda je částka odškodnění vypočtená na základě těchto kritérií spravedlivá s ohledem na všechny okolnosti projednávaného případu, a zejména s ohledem na ztráty provizí, které obchodnímu zástupci vznikly. Konečně ve třetí fázi se na tuto částku uplatní maximální hranice stanovená v tomtéž čl. 17 odst. 2 písm. b), která se použije pouze tehdy, pokud uvedená částka tuto maximální hranici převyšuje (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 3. prosince 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, bod 28 a citovaná judikatura).
- 40 V projednávaném případě se první otázka týká konkrétně významu výrazu „provize, o které obchodní zástupce přichází“, který je použit v čl. 17 odst. 2 písm. a) druhé odrážce směrnice 86/653 a jako takový odpovídá druhé fázi zmíněného systému odškodnění za zákazníky. Z předkládacího rozhodnutí ovšem vyplývá, že otázka nastolená předkládajícím soudem je obecnějšího rázu a netýká se pouze této druhé fáze. Souvisí totiž i s tím, jaké okolnosti je třeba zohlednit při posuzování výhod, které zmocniteli zůstávají po zániku smlouvy o obchodním zastoupení, prováděném v rámci první fáze tohoto systému, a nejen s tím, jakým způsobem má být vypočteno odpovídající odškodnění, aby bylo spravedlivé.
- 41 Je tedy třeba mít za to, že podstatou první otázky předkládacího soudu je, zda musí být čl. 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653 vykládán v tom smyslu, že při určování výše odškodnění upraveného v čl. 17 odst. 2 této směrnice je nutno zohlednit provize, které by obchodní zástupce získal v případě hypotetického trvání smlouvy o obchodním zastoupení z obchodů, které by poté, co tato smlouva o obchodním zastoupení zanikla, byly uzavřeny s novými zákazníky, jež zmocniteli přivedl před zánikem smlouvy, nebo se zákazníky, s nimiž před jejím zánikem podstatně zvýšil objem obchodu.
- 42 V prvé řadě je třeba uvést, že čl. 17 odst. 2 písm. a) uvedené směrnice ve spojení s čl. 17 odst. 1 téže směrnice upravuje podmínky, za kterých má obchodní zástupce nárok na odškodnění po zániku smlouvy o obchodním zastoupení, a upřesňuje pravidla pro výpočet tohoto odškodnění. Nárok obchodního zástupce na odškodnění podle těchto ustanovení je tedy podmíněn zánikem jeho smluvního vztahu se zmocnitelem (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. dubna 2018, CMR, C-645/16, EU:C:2018:262, bod 23).
- 43 Jak v tomto ohledu poznamenala generální advokátka v bodě 53 svého stanoviska, v čl. 17 odst. 2 písm. a) první odrážce směrnice 86/653 je uvedeno, že obchodní zástupce má nárok na odškodnění, jsou-li splněny dvě kumulativní podmínky. Zaprvé obchodní zástupce musí zmocniteli přivést nové zákazníky nebo podstatně zvýšit objem obchodu se stávajícími zákazníky. Zadruhé zmocnitel musí mít i nadále podstatné výhody z obchodu s těmito zákazníky.
- 44 Použití příslovčí „encore“ ve francouzském znění tohoto ustanovení, „noch“ v jeho německém znění, „fortsat“ v jeho dánském znění, „nadále“ v jeho českém znění, „todavía“ v jeho španělském znění, „ancora“ v jeho italském znění, „nadal“ v jeho polském znění, „ainda“ v jeho portugalském znění, „nog“ v jeho nizozemském znění a „naďalej“ v jeho slovenském znění a použití slovesných tvarů „продължава“ v bulharském znění uvedeného ustanovení, „jätkuvalt“ v jeho estonském znění, „διατηρεί“ v jeho řeckém znění, „to derive from“ v jeho anglickém znění, „továbbra is [...]“

tesz szert“ v jeho maďarském znění, „continuă“ v jeho rumunském znění, „jatkuvasti“ v jeho finském znění a „fortsätter“ v jeho švédském znění přitom jasně nasvědčuje tomu, že se takovými výhodami rozumí výhody, které přetrvávají i po zániku smlouvy o obchodním zastoupení, a souvisejí tedy s obchody, které byly s uvedenými zákazníky uskutečněny po zániku této smlouvy. Jinými slovy, zmíněné výhody odpovídají výhodám, které zmocniteli plynou po zániku uvedené smlouvy z obchodních vztahů, které obchodní zástupce navázal nebo rozvinul v průběhu jejího plnění.

- 45 Z tohoto hlediska čl. 17 odst. 2 písm. a) druhá odrážka směrnice 86/653 v podstatě stanoví, že při výpočtu odškodnění, na které má obchodní zástupce nárok po zániku smlouvy o obchodním zastoupení, je třeba za účelem dosažení jeho spravedlivosti přihlídnout ke všem okolnostem souvisejícím s touto smlouvou o obchodním zastoupení, a zejména k provizím, o které obchodní zástupce přichází a které vyplývají z uvedených obchodů uskutečněných se zmíněnými zákazníky. Tyto provize totiž odpovídají výhodám uvedeným v čl. 17 odst. 2 písm. a) první odrážce, jelikož stejně jako tyto výhody vyplývají z obchodů uskutečněných se zákazníky uvedenými v posledně zmíněném ustanovení po zániku uvedené smlouvy.
- 46 „Provizemi, o které obchodní zástupce přichází“ ve smyslu čl. 17 odst. 2 písm. a) druhé odrážky směrnice 86/653 jsou tedy provize, které by musel obchodní zástupce obdržet, kdyby smlouva o obchodním zastoupení i nadále trvala, a které odpovídají výhodám, jež zmocniteli plynou i po zániku smlouvy o obchodním zastoupení a vyplývají z obchodních vztahů, které tento obchodní zástupce navázal nebo podstatně rozvinul před tímto zánikem.
- 47 Ze znění čl. 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653 tedy vyplývá, že při určování výše odškodnění upraveného v tomto čl. 17 odst. 2 je nutno zohlednit provize, které by obchodní zástupce získal v případě hypotetického trvání smlouvy o obchodním zastoupení z obchodů, které by poté, co tato smlouva o obchodním zastoupení zanikla, byly uzavřeny s novými zákazníky, jež zmocniteli přivedl před zánikem smlouvy, nebo se zákazníky, s nimiž před jejím zánikem podstatně zvýšil objem obchodu.
- 48 Ve druhé řadě je třeba uvést, že tento výklad je potvrzen i kontextem čl. 17 odst. 2 písm. a) této směrnice.
- 49 Jak bylo zaprvé připomenuto v bodě 37 tohoto rozsudku, článek 17 uvedené směrnice ponechává členským státům v rámci zajištění kompenzace pro obchodního zástupce při zániku smlouvy o obchodním zastoupení možnost volby mezi dvěma systémy, které jsou upraveny v odstavci 2 a v odstavci 3 tohoto článku. Vzhledem k tomu, že cílem obou těchto systémů je zajištění takové kompenzace, je třeba mít za to, že tyto systémy řeší stejnou výchozí situaci, kterou je ztráta za období po zániku smlouvy o obchodním zastoupení (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. dubna 2018, CMR, C-645/16, EU:C:2018:262, bod 28).
- 50 Soudní dvůr již přitom v souvislosti s čl. 17 odst. 3 směrnice 86/653 rozhodl, že obchodní zástupce má nárok na náhradu škody, která mu vznikne v důsledku zániku jeho smluvních vztahů se zmocnitelem zejména za okolností, které připravují tohoto obchodního zástupce o provize, které by získal při plnění smlouvy, a za okolností, které zmocniteli poskytují značné výhody spojené s činností uvedeného obchodního zástupce, nebo za okolností, které obchodnímu zástupci neumožní umořit náklady a výdaje, které vynaložil na splnění smlouvy na doporučení zmocnitele (rozsudek ze dne 19. dubna 2018, CMR, C-645/16, EU:C:2018:262, bod 27). Tento čl. 17 odst. 3 se tedy vztahuje na situaci budoucích provizí, které by byly vyplaceny, kdyby nedošlo k zániku smlouvy o obchodním zastoupení.

- 51 Z toho vyplývá, že se na tuto situaci musí vztahovat i čl. 17 odst. 2 směrnice 86/653 a že v odškodnění, které je v tomto ustanovení upraveno, musí být za určitých v tomto ustanovení definovaných podmínek zohledněny i provize, které by obchodní zástupce získal v případě hypotetického trvání smlouvy o obchodním zastoupení.
- 52 Zadruhé je uvedený výklad potvrzen i výkladem tohoto ustanovení ve světle článků 7 a 8 této směrnice. Článek 7 totiž stanoví, že obchodní zástupce má za určitých podmínek vymezených v tomto článku 7 nárok na provizi ze všech obchodů uzavřených během trvání smlouvy o obchodním zastoupení. V článku 8 uvedené směrnice je doplněno, že obchodní zástupce má nárok na provizi z obchodů i v případě, že byl obchod uzavřen po zániku této smlouvy, a to v podstatě tehdy, jestliže byl tento obchod ke dni zániku smlouvy již téměř uskutečněn.
- 53 V těchto souvislostech je třeba konstatovat, že má-li být zajištěn užitečný účinek čl. 17 odst. 2 směrnice 86/653, musí být toto ustanovení vykládáno v tom smyslu, že se vztahuje na jiný případ, než na který se již vztahují články 7 a 8 této směrnice. Tento čl. 17 odst. 2 se tedy nemůže vztahovat na situace, kdy obchodní zástupce neobdržel všechny provize, které mu měly být vyplaceny, jelikož tyto situace spadají do působnosti článku 7 uvedené směrnice. Nelze jej vykládat ani tak, že se uplatní na obchody, které byly k uzavření připraveny již před zánikem smlouvy, ale uzavřeny byly až po něm – ty spadají do působnosti článku 8 téže směrnice. Provize uvedené v článcích 7 a 8 směrnice 86/653 jsou totiž svou povahou nabytými právy a nepodléhají zvláštním omezením a požadavkům stanoveným v článcích 17 a 18 této směrnice.
- 54 Odškodnění, které je upraveno v čl. 17 odst. 2 směrnice 86/653, se tedy nutně vztahuje na provize, které by obchodní zástupce získal v případě hypotetického trvání smlouvy o obchodním zastoupení z obchodů uzavřených s novými zákazníky, jež zmocniteli přivedl, nebo se zákazníci, s nimiž podstatně zvýšil objem obchodu.
- 55 Zatřetí je třeba poukázat na zprávu o uplatňování článku 17 směrnice Rady o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců, kterou předložila Komise dne 23. července 1996 [COM(96) 364 final] podle čl. 17 odst. 6 směrnice 86/653 a která poskytuje podrobné informace, co se týče samotného výpočtu odškodnění podle čl. 17 odst. 2 této směrnice, a má za cíl usnadnit jednotnější výklad tohoto článku 17 (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 26. března 2009, Semen, C-348/07, EU:C:2009:195, bod 22 a citovaná judikatura). V této zprávě je uvedeno, že toto odškodnění odpovídá výhodám, které zmocniteli i nadále plynou z úsilí obchodního zástupce po zániku smlouvy o obchodním zastoupení. Je v ní upřesněno, že se jedná o odškodnění goodwillu vytvořeného pro zmocnitele. Z těchto vysvětlení vyplývá, že uvedené odškodnění musí pokrývat i provize, které by obchodní zástupce získal v případě hypotetického trvání smlouvy o obchodním zastoupení z obchodů uzavřených s novými zákazníky, jež zmocniteli přivedl, nebo se zákazníci, s nimiž v rámci plnění uvedené smlouvy podstatně zvýšil objem obchodu.
- 56 Ve třetí řadě je třeba konstatovat, že ve prospěch uvedeného výkladu čl. 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653 svědčí i cíle sledované touto směrnicí. Jak bylo připomenuto v bodě 36 tohoto rozsudku, jejím cílem je totiž ochrana obchodních zástupců v jejich vztazích se zmocniteli, podpora bezpečnosti obchodů a usnadnění obchodu se zbožím mezi členskými státy sblížením jejich právních řádů v oblasti obchodního zastoupení.
- 57 Soudní dvůr v této souvislosti rozhodl, že cílem článků 17 až 19 směrnice 86/653 je ochrana obchodního zástupce po zániku smlouvy o obchodním zastoupení a režim, který k tomuto účelu tato směrnice zavedla, má kogentní charakter. Soudní dvůr z toho vyvodil, že je vyloučen jakýkoli

výklad článku 17 uvedené směrnice, u něhož by se mohlo ukázat, že je v neprospěch obchodního zástupce (rozsudek ze dne 19. dubna 2018, CMR, C-645/16, EU:C:2018:262, body 34 a 35, jakož i citovaná judikatura). Konkrétně rovněž rozhodl, že čl. 17 odst. 2 téže směrnice je třeba vykládat ve smyslu, který k takové ochraně obchodních zástupců přispívá, a plně tak zohledňuje zásluhy obchodních zástupců na obchodech, jimiž jsou pověřováni (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. dubna 2016, Marchon Germany, C-315/14, EU:C:2016:211, bod 33).

- 58 Jak přitom v podstatě poznamenala generální advokátka v bodě 73 svého stanoviska, kdyby se pojem „provize, o které obchodní zástupce přichází“ omezoval na obchody, které byly uskutečněny před zánikem smlouvy o obchodním zastoupení, obchodní zástupce by mohl být připraven o značný podíl na zisku, kterého dosáhne zmocnitel na základě práce obchodního zástupce po zániku této smlouvy.
- 59 Výklad čl. 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653, podle kterého by se při určování výše odškodnění nezohledňovaly provize, které by obchodní zástupce získal v případě hypotetického trvání smlouvy o obchodním zastoupení z obchodů, které by poté, co tato smlouva zanikla, byly uzavřeny s novými zákazníky, jež zmocniteli přivedl před jejím zánikem, nebo z obchodů, které by poté, co smlouva zanikla, byly uzavřeny se zákazníky, s nimiž před jejím zánikem podstatně zvýšil objem obchodu, by tedy odporoval cílům této směrnice.
- 60 S ohledem na výše uvedené je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653 musí být vykládán v tom smyslu, že při určování výše odškodnění upraveného v čl. 17 odst. 2 této směrnice je nutno zohlednit provize, které by obchodní zástupce získal v případě hypotetického trvání smlouvy o obchodním zastoupení z obchodů, které by – poté, co tato smlouva o obchodním zastoupení zanikla – byly uzavřeny s novými zákazníky, jež zmocniteli přivedl před zánikem smlouvy, nebo se zákazníky, s nimiž před jejím zánikem podstatně zvýšil objem obchodu.

Ke druhé otázce

- 61 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653 vykládán v tom smyslu, že provize, o které obchodní zástupce přichází a které vyplývají z obchodů, které po zániku smlouvy o obchodním zastoupení uskutečnil zmocnitel s novými zákazníky, jež zmocniteli přivedl obchodní zástupce před zánikem této smlouvy, nebo se zákazníky, s nimiž obchodní zástupce před jejím zánikem podstatně zvýšil objem obchodu, jsou v důsledku výplaty jednorázových provizí z výpočtu výše odškodnění upraveného v tomto čl. 17 odst. 2 vyloučeny.
- 62 Jak bylo v tomto ohledu uvedeno v bodě 39 tohoto rozsudku, čl. 17 odst. 2 písm. a) druhá odrážka této směrnice v podstatě vyžaduje, aby byla výše odškodnění vypočtena spravedlivě s ohledem na všechny okolnosti daného případu, a zejména s ohledem na ztráty provizí, které obchodnímu zástupci vznikly.
- 63 Z toho vyplývá, že „provize, o které obchodní zástupce přichází“ ve smyslu tohoto ustanovení představují pouze jednu ze skutečností, které je třeba zohlednit při posuzování spravedlivosti odškodnění. Volba určitého druhu provize, jako například provizí jednorázových, tedy nárok na odškodnění podle uvedeného ustanovení nemůže zpochybnit. V opačném případě by hrozilo obcházení kogentní povahy tohoto nároku na odškodnění, která je stanovena v článku 19 uvedené směrnice.

- 64 V projednávané věci je třeba podotknout, že spis, který má Soudní dvůr k dispozici, obsahuje jen málo informací o tom, čeho se týkaly jednorázové provize, které obdržel žalobce v původním řízení na základě smlouvy o obchodním zastoupení, již uzavřel se společností O2 Czech Republic. Posledně uvedená společnost ovšem na jednání uvedla, že jednorázové provize dotčené ve věci v původním řízení odpovídají paušální odměně za každou novou smlouvu uzavřenou prostřednictvím žalobce v původním řízení s novými nebo stávajícími zákazníky.
- 65 Kdyby tomu tak bylo – což musí předkládající soud ověřit – zákaznická základna vytvořená nebo rozvinutá žalobcem v původním řízení by v případě, kdy by smlouva o obchodním zastoupení nebyla ukončena, mohla vytvářet goodwill prostřednictvím nových obchodů zakládajících nárok na vyplacení provize. Jak v podstatě zdůraznila generální advokátka v bodě 89 svého stanoviska, za takovýchto okolností provize, o které obchodní zástupce přichází a které vyplývají z obchodů, jež po zániku smlouvy o obchodním zastoupení uskutečnil zmocnitel s těmito zákazníky, nejsou těmito jednorázovými provizemi pokryty.
- 66 Ve světle výše uvedeného je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653 musí být vykládán v tom smyslu, že provize, o které obchodní zástupce přichází a které vyplývají z obchodů, které po zániku smlouvy o obchodním zastoupení uskutečnil zmocnitel s novými zákazníky, jež zmocniteli přivedl obchodní zástupce před zánikem této smlouvy, nebo se zákazníky, s nimiž obchodní zástupce před jejím zánikem podstatně zvýšil objem obchodu, nejsou v důsledku výplaty jednorázových provizí z výpočtu výše odškodnění upraveného v tomto čl. 17 odst. 2 vyloučeny, jestliže tyto provize odpovídají paušální odměně za každou novou smlouvu uzavřenou prostřednictvím obchodního zástupce s novými nebo stávajícími zákazníky zmocnitele.

K nákladům řízení

- 67 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 17 odst. 2 písm. a) směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců**

musí být vykládán v tom smyslu, že

při určování výše odškodnění upraveného v čl. 17 odst. 2 této směrnice je nutno zohlednit provize, které by obchodní zástupce získal v případě hypotetického trvání smlouvy o obchodním zastoupení z obchodů, které by – poté, co tato smlouva o obchodním zastoupení zanikla – byly uzavřeny s novými zákazníky, jež zmocniteli přivedl před zánikem smlouvy, nebo se zákazníky, s nimiž před jejím zánikem podstatně zvýšil objem obchodu.

- 2) Článek 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653**

musí být vykládán v tom smyslu, že

provize, o které obchodní zástupce přichází a které vyplývají z obchodů, které po zániku smlouvy o obchodním zastoupení uskutečnil zmocnitel s novými zákazníky, jež zmocniteli přivedl obchodní zástupce před tímto zánikem, nebo se zákazníky, s nimiž obchodní zástupce před zánikem této smlouvy podstatně zvýšil objem obchodu, nejsou v důsledku výplaty jednorázových provizí z výpočtu výše odškodnění podle tohoto čl. 17 odst. 2 vyloučeny, jestliže tyto provize odpovídají paušální odměně za každou novou smlouvu uzavřenou prostřednictvím obchodního zástupce s novými nebo stávajícími zákazníky zmocnitele.

Podpisy